VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle 6.11.2019

Asiantuntijakuulemisen aiheena on:
1. Miten liikuntapoliittisen selonteon ja hallitusohjelman linjaukset näkyvät liikuntabudjetissa?
2. Millä toimin edistetään koko väestön liikunnan edistämistä?
3. Liikkuva aikuinen/opiskelu/varhaiskasvatus -ohjelmien tilanne ja eteneminen?
4. Liikuntapaikkarakentamisen tilanne ja rahoituksen riittävyys?
5. Nuorten urheilijoiden tuen nykytilanne ja mahdolliset kehittämistarpeet?

Lausunnossa keskitytään kysymyksiin 1. ja 2. Sisältö vastaa valtion liikuntaneuvoston 15.10.2019 antamaa lausuntoa valtion talousarvioon otettavista liikuntamäärärahoista.

Tausta

Lapsista ja nuorista vain noin kolmannes, aikuisväestöstä viidennes ja ikäihmisistä muutama prosentti liikkuu terveytensä kannalta riittävästi[1]. Väestön liian vähäisen liikunnan yhteiskunnalliset kustannukset ovat vuositasolla arviolta yli kolme miljardia euroa[2]. Riittämätön fyysinen aktiivisuus lisää terveydenhuollon suoria kustannuksia, tuottavuuskustannuksia menetettyjen työpanosten osalta, ikääntyneiden hoivakuluja, syrjäytymisen kustannuksia sekä sosiaalietuuksien kustannuksia. Välillisesti liikunnalla on laaja-alaisia vaikutuksia yhteiskunnan eri sektoreille, kuten oppimiseen, työkykyyn, kotouttamiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja sotilaalliseen suorituskykyyn. Panostuksilla ennaltaehkäisevään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä arkiliikunnan vahvistamiseen saavutetaan merkittäviä parannuksia yksilöiden elämänlaatuun. Yhteiskunnan tasolla ennalta ehkäisevään toimintaan panostaminen on keino saavuttaa säästöjä.

1) Poikkihallinnollisen liikkumisohjelman resursointi ja toteutus

Pääministeri Rinteen hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on nostaa liikunnallista kokonaisaktiivisuutta kaikissa ryhmissä. Mikäli väestön fyysistä kokonaisaktiivisuutta halutaan nostaa, tarvitaan liikuntapolitiikan lisäksi mukaan mm. sosiaali- ja terveys-, koulutus-, ympäristö- ja liikennepolitiikka. Hallitusohjelmaan on kirjattu toimenpiteeksi *poikkihallinnollisen liikkumisohjelman* toteuttaminen.

Poikkihallinnollinen näkökulma on huomioitu opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) hallinnonalan talousarvioesityksessä 2020, jonka mukaan ”*erityisesti liikkumattomuuden ja liian vähäisen fyysisen aktiivisuuden aiheuttamat yksilölliset ja yhteiskunnalliset haasteet tunnistetaan, ja niihin pyritään vastaamaan sekä ministeriön omilla toimenpiteillä, että poikkihallinnollisella yhteistyöllä koko valtioneuvostossa”.* OKM:n talousarvioesityksessä Liikkumisohjelman toimenpiteiksi on kirjattu Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva opiskelu ja Liikkuva aikuinen -ohjelmat sekä liikuntapaikkarakentaminen virkistyskäyttöön. Valtion liikuntaneuvosto näkee myönteisenä, että näihin kohteisiin on varattu budjettivaroista kohdennettavaksi yhteensä kahdeksan miljoonaa euroa vuodelle 2020.

Eri ministeriöiden toimenpiteet ja resurssikohdennukset tulee koota osaksi poikkihallinnollista liikkumisohjelmaa.

Talousarvioesityksen perusteella Liikkumisohjelma näyttäytyy vain OKM:n liikunnan vastuualueen koordinoimina toimenpiteinä. Liikkumista ja liikuntaa edistäviä määrärahoja on myös useiden muiden hallinnonalojen talousarvioesityksissä, kuten kävelyn ja pyöräilyn, luonnon virkistyskäytön, iäkkäiden hyvinvoinnin ja terveyden sekä koulupäivän yhteydessä tapahtuvan harrastamisen edistämisen määrärahat. Valtionhallinnon toimenpiteiden vaikuttavuuden lisäämiseksi eri ministeriöiden toimenpiteet ja resurssikohdennukset tulee koota osaksi poikkihallinnollisen liikkumisohjelman toteutusta ja ohjausta.

Liikkumisohjelman toimenpiteisiin tulee varata määrärahat myös vuosille 2021–2023.

Liikkumisohjelman toteuttaminen vaatii pitkäjänteistä toimintaa. Julkisen talouden suunnitelmassa (JTS) vuosille 2020–2023 liikkumisohjelman toimintaresurssi on varattu vain vuodelle 2020. Ohjelman toimenpanoon tulee varata määrärahat myös vuosille 2021–2023.

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Liikkumisohjelman poikkihallinnolliseen koordinointiin tulee varata määräraha vuosina 2020–2023.
Talousarvioesityksestä ei selviä erillistä määrärahaa liikkumisohjelman poikkihallinnollisen yhteistyön koordinointiin ja toteuttamiseen. Poikkihallinnollinen työ vaatii onnistuakseen systemaattista suunnittelua, johdettua työskentelyä sekä seurantaa ja arviointia. Toimenpideresurssien lisäksi liikkumisohjelman poikkihallinnolliseen koordinointiin tulee varata määräraha vuosina 2020–2023. Lisäksi ohjelman koordinointivastuu tulee määritellä.

2) Liikuntaan kohdennettava kokonaisresurssi kasvaa vuonna 2020. Rahapelituottojen ennakoitu lasku aiheuttaa huolen liikunnan rahoituksen tulevaisuudesta.
Veikkausvoittovarojen vähentymisen johdosta rahapelituotoista liikuntaan kohdennettavat määrärahat ovat laskussa (v.2018: 163 M€, v. 2019: 155 M€, esitys v. 2020: 151 M€). Vuoden 2020 talousarvioesityksessä budjettivaroista liikuntaan kohdennetut määrärahat ovat edellistä vuotta suuremmat, joten kokonaisuutena liikunnan määräraha kasvaa vuonna 2020 (v. 2019: 160 M€, v. 2020: 164 M€).

Budjettivaroista kohdennetaan määrärahoja (8 M€) erityisesti koko väestön liikkumisen lisäämiseen tähtäävän liikkumisohjelman toimenpiteisiin. Tämä kohdennus on tutkimus- ja arviointitiedon valossa perusteltu. Lasten liikuntatottumukset alkavat muodostua jo kolmevuotiaasta alkaen[3], joten varhaiskasvatuksen liikunnallistamiseen panostaminen on kannatettavaa. Myönteistä on myös rahoituksen kohdentaminen isoihin ohjelmakokonaisuuksiin, mikä mahdollistaa kehittämistyön vaikuttavuuden seurannan ja arvioinnin.

Budjettivaroja (4,8 M€) esitetään kohdenettavaksi myös seuratukeen, ikääntyneiden liikuntaan sekä huippu-urheiluun. Se sijaan veikkausvoittovaroista myönnettävien liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustusten määrärahassa on laskua (-2,4 M€). Valtion liikuntaneuvosto esittää säästötoimien kohdentamisen uudelleen harkintaa, jotta liikunnan kansalaistoimintaan kohdennettava vähennys ei olisi näin suuri.

Väestön ikääntyessä on perustelua kohdentaa resursseja ikääntyneiden liikuntaan sosiaali- ja terveydenhoitokulujen kasvun hillitsemiseksi. Toistaiseksi ikääntyneeseen väestöön kohdennetut toimenpiteet ovat olleet valtion liikuntahallinnossa vähäisiä suhteessa väestöryhmän merkitykseen[4].

Liikunnan järjestötoiminta on yhteiskunnallisesti merkittävää, sillä liikunta- ja urheiluseurat liikuttavat noin puolta peruskouluikäisistä[5] ja aikuisväestöstä 43 %[6] (lähes 1 800 000 henkilöä) kiinnittyy eri tavoin liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan. Valtakunnallisten liikuntajärjestöjen yleisavustukset vähenevät, mutta seuratuen kasvun myötä paikallistason yksittäisten kehittämishankkeiden määrä kasvaa. Useissa valtion liikuntaneuvoston toteuttamissa arvioinneissa ja raporteissa on johtopäätöksenä suositeltu yleisavustamisen ja laajempien ohjelmakokonaisuuksien painottamista pienten hankeavustusten sijaan. Myös seuratuen vaikuttavuutta tulisi kehittää tehtyjen arviointien perusteella[7].

Huolta herättää liikunnan rahoitus tulevina vuosina, kun veikkausvoittovarojen on ennakoitu laskevan. Rinteen hallitusohjelman mukaan *arpajaislain vaikutuksen johdosta mahdollisesti vähenevät määrärahat kompensoidaan liikunnan osalta*. Kompensointia ei ole vuoden 2020 talousarvioesityksessä osoitettu, vaan asia on jätetty ratkaistavaksi myöhemmin. Liikkumisohjelman toimenpiteisiin kohdennettavan budjettirahoituksen jatkoa ei näy julkisen talouden suunnitelmassa tulevina vuosina. Näyttää ilmeiseltä, että liikunnan rahoitukseen tarvitaan jatkossa yhä enemmän valtion budjettivaroja. Liikunnan rahoitusta olisi tarpeen tarkastella valtionhallinnossa yhä vahvemmin ilmiöpohjaisesti, jolloin eri hallinnonalojen piirissä tapahtuvaa liikunnan edistämistyötä voitaisiin kehittää.

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Paavo Arhinmäki
puheenjohtaja
valtion liikuntaneuvosto

Minttu Korsberg
pääsihteeri
valtion liikuntaneuvosto

Valtion liikuntaneuvoston liikuntalaissa (390/2015) määriteltynä tehtävänä on käsitellä liikunnan kannalta laaja-kantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja erityisesti arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella, tehdä aloitteita ja esityksiä liikunnan kehittämiseksi sekä antaa lausuntoja toimialansa liikuntamäärärahojen käytöstä. Valtioneuvoston asetuksessa (550/2015) määriteltynä liikuntaneuvoston tehtävänä on antaa lausunto valtion talousarvioon otettavista liikuntamäärärahoista.

[1] Husu, P.; Sievänen, H.; Tokola, K.; Suni, J.; Vähä-Ypyä, H.; Mänttäri, A.; Vasankari, T. (2018). Suomalaisten objektiivisesti mitattu fyysinen aktiivisuus, paikallaanolo ja fyysinen kunto.
[2] Vasankari, T.; Kolu, P. (toim.) (2018). Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018.
[3] Opetus- ja kulttuuriministeriö (2016). Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:2
[4] Pyykkönen, T.; Rikala, S. (2018). Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:2.
[5] Blomqvist, M.; Mononen, K.; Koski, P.; Kokko, S. (2019). Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.), Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.
[6] Mäkinen, J. (toim.) (2019). Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus 2019. KIHUn julkaisusarja, nro 67.
[7]Turpeinen, S.; Hakamäki, M.; Hentunen, J.; Laine, K.; Lehtonen, K. (2018). Seuratuki kansalaistoiminnan tukimuotona. Havaintoja seuratuen seurannasta vuosilta 2013–2017. LIKES.